

DEPARTMENT OF
POLITICAL SCIENCE

FOUNDED 1999

Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева
Факультет журналистики и политологии
Кафедра политологии

**ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ҚОҒАМНЫҢ
ӘЛЕУМЕТТІК-САЯСИ МОДЕРНИЗАЦИЯСЫ:
ПЕРСПЕКТИВАЛАР МЕН СЫН-ҚАТЕРЛЕР**

Х-шы Халықаралық ғылыми-практикалық
конференция материалдары
5 мамыр 2020 ж.

**СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ
КАЗАХСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА:
ПЕРСПЕКТИВЫ И ВЫЗОВЫ**

Материалы X-Международной
научно-практической конференции
5 мая 2020 г.

Нур-Султан, 2020

УДК 327(063)
ББК 66.4 (0)
С 69

Редакционная коллегия:

Доктор политических наук, профессор **Р.А. Нуртазина**, Казахстан
Доктор политических наук, профессор **Е.В.Матвеева**, Россия
Доктор политических наук, профессор **Хасан Язиджы**, Турция
Депутат VI Созыва Палаты представителей Национального собрания
Республики Беларусь – **Жданович Павел Леонидович**

Организационный комитет конференции: E-mail: polscience323@gmail.com

Информация о конференции на сайте: enu.kz

Рыстина И.С. – доктор PhD, доцент, зав.кафедрой политологии

Копежанова Д.Е.- доктор PhD, доцент кафедры политологии

Болатулы Нуржан – преподаватель кафедры политологии

«Социально-политическая модернизация казахстанского общества: перспективы и вызовы».

Сборник материалов X- Международной научно-практической конференции. (5 мая 2020 г) – Нур-Султан, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева.

ISBN 978-601-337- 131-3

Сборник материалов международной научно-практической конференции содержит тезисы докладов преподавателей, докторантов PhD, магистрантов в области политических наук. Основная тематическая направленность дискуссионных вопросов отражает аспекты реализации социальной политики государства в условиях глобализации, актуальные проблемы политической науки, философии Абая Кунанбаева в современных социально-политических реалиях, волонтерства в контексте формирования гражданского общества и реализация программы «Рухани жангыру», как новые тренды духовного обновления нации.

В докладах сохранен авторский стиль. Материалы сборника предназначены для широкого круга научной и научно-педагогической общественности, могут быть использованы в теории и практике прикладной политологии и международных отношений.

Ответственность за аутентичность и точность цитат, имен, названий и иных сведений, а также за соблюдение закона об интеллектуальной собственности несут авторы публикаций.

ISBN 978-601-337- 131-3

© Кафедра политологии
ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2020.

туристік ұйымдардың елдің шет елдердегі дипломатиялық өкілдіктерімен өзара іс-қимылы туралы ұмытпаған жөн.

Осылайша, осы елдегі туризм тек дами бастайды деп айтуға болады. Бұл Даму дербес болмайды, міндетті түрде туризмді дамытуға мемлекет үкіметінің өзі мүдделі болуы тиіс, өйткені жеке кәсіпкерлер бүкіл ел үшін маңызды саланы өз бетінше көтере алмайды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Агентство по статистике РК / stat.gov.kz
2. Сенин, В. С. Организация международного туризма / В.С. Сенин. - М.: Финансы и статистика - 2003. – 400с.
3. Сергеева, Т.М. Транспортное обеспечение в туризме / Т.М. Сергеева. - Минск: Новое знание, 2003. с. 239 - 270.
4. Уокер, Дж. Р. Введение в гостеприимство / Дж.Р. Уокер. - М.: ЮНИТИ, 1999.- 463 с.
5. Чудновский, А.Д. Менеджмент туризма / А.Д. Чудновский, М.А. Жукова. - М. - 2002 г. - 483с. 26. Бекишева, Ш.Н. Сертификация: защита для клиентов / Ш.Н. Бекишева. - Алмата, Вестникъ Ресторатора. - 2001. - № 4. - С. 81-82.
6. Вуколов, В.Н. Роль туризма в экономике и социальной сфере современного Казахстана. //Казахстанское общество сегодня: социально-институциональные сдвиги и экономическое развитие. Алматы: Университет «Туран» - 1998. – 216с.
7. Ибраев, К. Казахстан практически неизвестен в мире как туристское направление // Панорама – 2004 №18.
8. Концепция развития туризма в Республике Казахстан. Одобрена постановлением Правительства Республики Казахстан от 6 марта 2001 г. № 333.//Правовой справочник «Законодательство». - Алматы: Юрист, 2004.

ӘӨЖ 342.25

Жұмағұлов Елдос Тәңірбергенұлы,
Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ-нің докторанты,
aikelbet@mail.ru
Нұр-Сұлтан қ, Қазақстан

ЖЕРГІЛІКТІ ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУ ИНСТИТУТЫН ҚАЛЫПТАСУ ҮРДІСІН САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ: ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ РЕСЕЙ

Abstract: local government in Kazakhstan when the issue occurs the further development of Institute of control, there is a need to consider the experience of other countries. Article subscribe to the this causes.

The main purpose of the article is the comparison considering the features of formation of Institute of local selfgovernment in the Russian Federation and the Republic of Kazakhstan. EC to achieve this goal in the country local self-government, which formed the basis for development of normative legal acts comparative analysis and characteristic.

Studies have shown that as a result of the Russian and Kazakh local authorities set a common problem, there are differences in the development of the Institute.

In the future the results of this work local government in conducting research on development, political science, public administration, political management, and others.b. can be used to prepare lectures for the following courses.

Key words: management, local government, public administration, local municipality, administrative unit.

Қазіргі кезеңде ТМД елдерінде саяси жүйені демократияландыру және орталықсыздандыру үрдістері жергілікті өзін-өзі басқару институттарын ұйымдастыруда көрінісін табады. Бұл қоғамның дамуын және биліктің конституцияда анықтаған демократиялық әлеуетті іске асыруға ұмтылысын сипаттайтын эволюциялық процесс. Алайда, ТМД елдерінде жергілікті өзін-өзі басқаруды дамытуға бағытталған саяси-құқықтық шаралардың бірегейлігін біріктіретін тұжырымдар мен саясат та әртүрлі. Осындай мысалдарға жергілікті өзін-өзі басқару институтының қалыптасуын қарастыруымызға болады. Ресей Федерациясында және Қазақстан Республикасында бұл институт түрлі тетіктер арқылы қалыптасуда. Ең алдымен, осы екі мемлекеттің саяси-құқықтық заңнамасын қарастырайық.

Билік қатынастары жүйесіндегі жергілікті өзін-өзі басқарудың рөлін анықтаған Ресей Федерациясының 1993 жылғы Конституциясының 3-бабы болып табылады, соған сәйкес Ресейде халық билігінің (жария биліктің) бірыңғай жүйесі қалыптасқан; оның элементтері мемлекеттік билік органдары және жергілікті өзін-өзі басқару органдары (муниципалдық, жергілікті билік органдары) болып табылады. Ресейдің Конституциясы жергілікті өзін-өзі басқаруды халықтың билікті жүзеге асыруының дербес нысаны ретінде анықтады, жергілікті өзін-өзі басқару органдарын мемлекеттік билік органдары жүйесінен ажыратып берді, Жергілікті өзін-өзі басқарудың экономикалық негізін - муниципалдық меншікті - меншіктің басқа түрлерімен бірге мойындады [1, 47 б.].

Ресей Федерациясы Конституциясының 12-бабында "Жергілікті өзін-өзі басқару органдары мемлекеттік билік органдарының жүйесіне кірмейді" деп анықталған норма бар [2]. Жергілікті өзін-өзі басқарудың Конституциялық идеясын жүзеге асыра отырып, РФ Президенті 1999 ж. 15 қазандағы №1370 Жарлығымен Ресей Федерациясындағы жергілікті өзін-өзі басқару саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі ережелерін бекітті [3].

2003 жылы қабылданған "Ресей Федерациясында жергілікті өзін-өзі басқаруды ұйымдастырудың жалпы қағидаттары туралы" федералдық заң муниципалдық реформаның басталуына негіз болды. Осы заңның 2-бабына сәйкес муниципалдық құрылымдардың 5 түрі анықталған [4]. Бұл муниципалдық құрылымдарды сипаттамасын 1-кестеден көруге болады:

*Кесте 1- Ресей Федерациясындағы жергілікті өзін-өзі басқару ұйымдары
ұйымдастырылатын муниципалдық құрылымдар*

Деңгей	Муниципалдық құрылым сипаттамасы
Федералдық маңызы бар қаланың қала ішіндегі аумақ	Федералдық маңызы бар қаланың қала ішіндегі муниципалдық құрылым - шекараларында жергілікті өзін-өзі басқаруды халық тікелей немесе сайланбалы және өзге де жергілікті өзін-өзі басқару органдары арқылы жүзеге асыратын федералдық маңызы бар қала аумағының бір бөлігі
Қалалық округ-	Жергілікті өзін-өзі басқаруды халық тікелей немесе сайланбалы және өзге де жергілікті өзін-өзі басқару органдары арқылы жүзеге асыратын муниципалдық құрылымдар болып табылмайтын бір немесе бірнеше ортақ аумақтармен біріктірілген елді мекендер, бұл ретте мұндай муниципалдық білім беру халқының кемінде үштен екісі қалаларда тұрады (Заңның 2019 жылдың 1 мамырындағы жаңа редакциясындағыдағы термин);

Муниципалдық аудан	Шекарасындағы жергілікті өзін-өзі басқару халықтың тікелей немесе сайланбалы және өзге де жергілікті өзін-өзі басқару органдары арқылы жергілікті маңызы бар мәселелерді шешу мақсатында жүзеге асырылатын, Ресей Федерациясы субъектілерінің федералдық заңдары мен заңдарымен жергілікті өзін-өзі басқару органдарына берілетін бірнеше қоныстар (селолық немесе қалалық) және қонысаралық аумақтар
Селолық қоныс	Жергілікті өзін-өзі басқаруды халық тікелей немесе сайланбалы және өзге де жергілікті өзін-өзі басқару органдары арқылы жүзеге асыратын селолық елді мекендердің (поселок, село, станица, деревня, хутор, кишлак, аул және басқа да селолық елді мекендер)

Ресейлік зерттеушілер бұл заң жергілікті өзін-өзі басқаруды ұйымдастырудың көптеген мәселелерін тікелей және түпкілікті түрде шешетінін, өзін-өзі басқару құрылымдарының өкілеттіктерінің шектерін, азаматтардың жергілікті өзін-өзі басқаруға қатысу құқықтарын анықтайтынын көрсетеді [5, 46 б.]. Жаңа құқықтық құжаттың негізгі артықшылығы - ол жергілікті өзін-өзі басқару мәселелерінің бірқатар нормативтік реттелуін жүйелендіріп, оны өңірлік деңгейден федералды деңгейге көшірген [6, 23 б.].

Осылайша, Ресей Федерациясында жергілікті өзін - өзі басқару жүйесінің бірлігі оның жергілікті өзін-өзі басқаруды ұйымдастырудың федералдық мемлекет құрудың принциптеріне негізделеді, қоғам мен мемлекеттегі жергілікті өзін-өзі басқарудың рөлі мен функцияларын, сондай-ақ тарихи және жергілікті дәстүрлерді ескере отырып құрылады және тиісті муниципалдық құрылымдардың тұрғындарымен дербес анықталады. Сонымен бірге, мысалы, мемлекет шеңберінде бірыңғай жүйені құрайтын Ресей Федерациясының мемлекеттік органдарынан айырмашылығы, жергілікті өзін-өзі басқару тиісті муниципалдық құрылымдар шеңберінде ғана бірыңғай жүйе құратынын, ал бір муниципалдық құрылымда қалыптасқан жергілікті өзін-өзі басқару жүйесі басқа муниципалдық құрылымдағы жүйеден мүлдем басқаша болуы мүмкін екенін ескеру қажет [7, 8 б.].

Ал Қазақстандағы жергілікті өзін-өзі басқау институтының қалыптасуына келетін болсақ, 1995 жылы қабылданған Конституция жергілікті биліктің жаңа үлгісін бекітті. Ол оны жергілікті мемлекеттік басқару және жергілікті өзін-өзі басқару деп екіге бөлді. Конституцияның 89-бабы жергілікті маңызы бар мәселелерді тұрғын халықтың өзі шешуін қамтамасыз ететін жергілікті өзін-өзі басқаруын таниды. Жергілікті өзін-өзі басқаруды тұрғын халық тікелей жүзеге асырады, сондай-ақ ол мәслихаттар және халық топтары жинақы тұратын аумақтарды қамтитын жергілікті қоғамдастықтардағы басқа да жергілікті өзін-өзі басқару органдары арқылы жүзеге асырылатыны анықталды. Жергілікті өзін-өзі басқару органдарына мемлекеттік функцияларды жүзеге асыру заңға сәйкес берілуі мүмкіндігі және Жергілікті өзін-өзі басқару органдарының дербестігіне олардың заңмен белгіленген өкілеттігі шегінде кепілдік берілді [8, 37 б.].

Конституцияның жоғарыда көрсетілген баптарын одан әрі дамыту үшін, 2001 жылдың 23 қаңтарында «Жергілікті мемлекеттік басқару туралы» ҚР Заңы қабылданды. Бұл заңда жергілікті мемлекеттік басқаруды жергілікті өзін-өзі басқарудан ажыратуға талпыныстар жасалған. Бірақ та, жергілікті мемлекеттік басқаруды жергілікті өзін-өзі басқарудан ажырату олардың өзара шынайы байланыстарына қатысты мүмкін емес болды. Жергілікті өзін-өзі басқару - бұл «халықтың билігі», және осы заңға сәйкес, олар әкімдер мен мәслихаттарға толығымен бағынады. Бұл сәйкессіздікті жою қажеттігі туындады. 2009 жылы бұл заңның

**«Қазақстандық қоғамның әлеуметтік-саяси модернизациясы: перспективалар мен сын-қатерлер» атты
X-шы Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы**

тақырыбы мен мазмұнына өзгерістер енгізілді. Енді құжат «Қазақстан Республикасының жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» ҚР Заңы деп өзгертілді. Жалпы 2001 жылғы түпнұсқамен салыстырғанда қазіргі кезге дейін 91 рет өзгерістер енгізілген екен! Бұл осы саладағы өзгерістердің сипатын анықтайды [9].

Қазақстан унитарлы мемлекет болғандықтан жергілікті өзін-өзі басқару әкімшілік бірліктерде ұйымдасады. Республикалық әкімшілік-аумақтық құрылыстың негізгі буындары ретінде облыс, аудан және ауылдық округ аймақтар болып табылады [10, 77 б.]. Олардың сипаттамасы 2 кестеде берілген.

Кесте 2- Қазақстан Республикасындағы жергілікті өзін-өзі басқару органдары қалыптасатын әкімшілік бірліктер

Деңгей	Әкімшілік бірліктің сипаттамасы
Бірінші деңгей (облыстық)	<p>Бұл деңгейге мемлекеттіміздің астанасы, республикалық маңызы бар 2 қала және 16 облыс жатады.</p> <p>Республикалық маңызы бар қалаларға ерекше мемлекеттік маңызы бар немесе халқының саны бір миллион адамнан асатын елді мекендер жатады</p>
Екінші деңгей (аудандық)	<p>Әкімшілік бөлінуінің екінші деңгейінде 161 ауылдық аудан, 16 қалалық аудан (республикалық маңызы бар қалалардағы аудандар - Нұр-Сұлтан қаласында - 4, Алматы қаласында - 8, Шымкент қаласында - 4 аудан) және 37 облыстық маңызы бар қала.</p> <p>Облыстық маңызы бар қала мәртебесіне дамыған өндірістік және әлеуметтік инфрақұрылымы және халық саны 50 мыңнан астам ірі экономикалық және мәдени орталықтары ие.</p>
Үшінші деңгей (ауылдық)	<p>Үшінші деңгейде аудандық маңызы бар 47 қала, 4 қалалық (облыстық маңызы бар Қарағанды қаласында - 2, Ақтөбе қаласында - 2 аудан), 26 кенттік әкімдік, 2283 ауылдық округтік әкімдік және 82 ауылдық әкімдік.</p> <p>Аудандық маңызы бар қалалар, оларға аумағында өнеркәсіп орындары, коммуналдық шаруашылық, мемлекеттік тұрғын үй қоры, оқу және мәдени-ағарту, емдеу мен сауда объектілерінің дамыған желісі бар, халқының саны кемінде 10 мың адам болатын елді мекендер жатады;</p> <p>Кенттер халқының саны кемінде 3 мың адам болатын, олардың кемінде үштен екісін жұмысшылар, қызметшілер және олардың отбасы мүшелері құрайтын елді мекендер жатады;</p> <p>Ауыл – халқының саны кемінде 50 адам құрайтын елді мекен.</p>

1.1.1 Жергілікті өзін-өзі басқаруды жетілдірудегі маңызды қадам - 2012 жылы 28 қарашадағы ҚР Президентінің жарлығымен бекітілген «Қазақстан Республикасында жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту Тұжырымдамасының» қабылдануы болды. Бұл Тұжырымдама жергілікті өзін-өзі басқарудың негізгі бағдары мен қағидағтарын бекітті. Тұжырымдаманы іске асырудың екі кезеңі айқындалған:

бірінші кезең (2013–2014 жылдар) – басқарудың төменгі деңгейлеріндегі қолданыстағы жүйенің әлеуетін кеңейту;

екінші кезең (2015–2020 жылдар) – жергілікті өзін-өзі басқаруды одан әрі дамыту[11].

Екі елдегі жергілікті өзін-өзі басқару институтының қалыптасу процессін салыстыратын болсақ әрине өзіндік ерекшеліктері бар екенін аңғаруға болады:

біріншіден, Ресейде жергілікті өзін-өзі басқару органдары халықпен сайланады және мемлекеттік билік құрылымынан ажыратылған, ал Қазақстанда жергілікті өзін-өзі басқарудың негізгі органдары - мәслихаттар жергілікті тұрғындар сайлайтын жергілікті өзін-өзі басқару органы және де мемлекеттік басқарудың міндеттерін қоса атқарады;

екіншіден, Қазақстанда жергілікті атқарушы органды Республика Президенті мен Үкіметінің өкілі болып табылатын тиісті әкімшілік-аумақтық бөліністің әкімі басқарады және ол жоғарыдан тағайындалады, ал Ресейде жергілікті муниципалдық құрылымды өкілдік органның басшысы басқарады және ол өкілді органды халық сайлайды;

үшіншіден, Қазақстанда селолық округ, кент, аудандық маңыздағы қала әкімдерін аудандық мәслихат сайласа, Ресейде жергілікті орган басшысы жергілікті әкімшілікті басқаруы мүмкін немесе басқа адам шарт бойынша жергілікті өкілді органмен тағайындалады.

Қорытындылайтын болсақ, екі елде де жергілікті өзін-өзі басқарудың өзіндік үлгілері қалыптасқан. Ол ерекшеліктер көбінесе аумақтық ұйымдасу формасы унитарлық және федерациялық құрылымға сәйкес келеді. Федералдық құрылымдағы жергілікті басқару жергілікті тұрғындардың біршама дербестігімен ерекшеленеді. Сонымен бірге, Қазақстан мен Ресейдің жергілікті өзін-өзі басқару жүйесінде ортақ проблемалар да бар. Олардың қатарына заңнамалық негіздерді және бюджеттік-салықтық саясатты жетілдіру, нарықтық қатынастарды дамыту, орта тапты және азаматтық қоғамды қалыптастыру жатады.

Әдебиет:

1. Муниципальное право: учеб. пособие. 2-е изд. / под ред. С.Е. Чаннова. М.: Омега – Л, 2007. 288 с.

2. Конституция Российской Федерации //Официальный сайт Президента России // <http://constitution.kremlin.ru/> Қарастырған күні: 25.04.2020

3. Основные положения государственной политики в области развития местного самоуправления в Российской Федерации: утв. указом Президента Рос. Феде- рации от 15 октября 1999 г. №1370 // <http://base.garant.ru/181076/> Қарастырған күні: 25.04.2020

2 4. Федеральный закон от 06.10.2003 N 131-ФЗ (ред. от 27.12.2019) "Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации"//

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_44571/ Қарастырған күні: 25.04.2020

5. Овчинников И.Н.Гражданин и местная власть// Гражданин и право. 2002. №7, 8. С. 45–59.

6.Васильев В.И. Местное самоуправление: закон четвертый // Журнал рос. права. 2004. №1. С. 5–14.

7.И.Рысаев, Э.Хабирахманова Местное самоуправление: необходим новый импульс развития // Экономика и управление: научно-практический журнал. - 2013 - №3. -С.4-10

8.Қазақстан Республикасының Конституциясы. -Алматы.: Nurpress, 2018. -40 б.

9.«Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару туралы» ҚР-ның Заңы 2001 жылғы 23 қаңтар N 148-II [Электронды ресурс].– 2001- URL: - http://adilet.zan.kz/kaz/archive/docs/Z010000148_/25.04.2001 Қарастырған күні: 26.04.2019).

10.Ювица, Н. В. Теория и практика местного управления, Учебник, Астана: ТОО «Лантар Трейд», 2018. 189 с.

11.Қазақстан Республикасындағы жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2012 жылғы 28 қарашадағы №438 Жарлығы [Электронды ресурс].– 2001- URL: - <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1200000438> (қарастырған мерзімі: 26.03.2020).

**Ғылыми жетекші: Көпежанова
Данагүл Едігеқызы,
Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ-нің
саясаттану кафедрасының доценті, PhD**

**Автор туралы мәлімет:
Жұмағұлов Елдос Тәңірбергенұлы,
Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ-нің докторанты,
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан,
Тел 8701 4924297
e-mail: aikelbet@mail.ru**

***Калдыбекова Айдана,
Л.Н.Гумилев ат. ЕҰУ,
саясаттану кафедрасының докторанты,
aidanakaldybekova@gmail.com
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы***

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ПОСТ-ШЫНДЫҚ ФЕНОМЕНІ: КОРОНАВИРУС ЖӘНЕ ФЕЙК АҚПАРАТТАР (САЯСАТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ)

Бұл мақалада пост-шындық феномені және фейк ақпараттардың негізгі сипаттары мен еркешеліктері қарастырылған. Бұл фейк ақпараттардың белгілі бір қоғамдық пікірді қалыптастыруын алдын алатын негізгі тетіктердің бірі ретінде фактчекинг мәселесі де талқыланған. Сонымен қатар Қазақстандағы пост-шындық феноменінің бір аспектісіне, коронавирусқа қатысты фейк ақпараттар ағыны айналасында case study анализі жасалған. Пост-шындық феномені және фейк ақпараттар ағыны мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігіне және дұрыс қоғамдық пікір қалыптастыру саясатына қаншалықты зиян екендігі қарастырды.

Түйін сөздер: Пост-шындық, фейк ақпараттар, дезинформация, мисинформация, фактчекинг, коронавирус, қоғамлық пікір, эмоция

Annotation

This article discusses the phenomenon of post truth and fake news, also their main features and peculiarities. The issue of factcheck has also been discussed as one of the main mechanisms that prevent the formation of public opinion. In addition, a case study analysis was carried out on one of the aspects of the post-truth phenomenon in Kazakhstan - the flow of fake news about coronavirus. It is also considered that the phenomenon of post truth and the flow of false